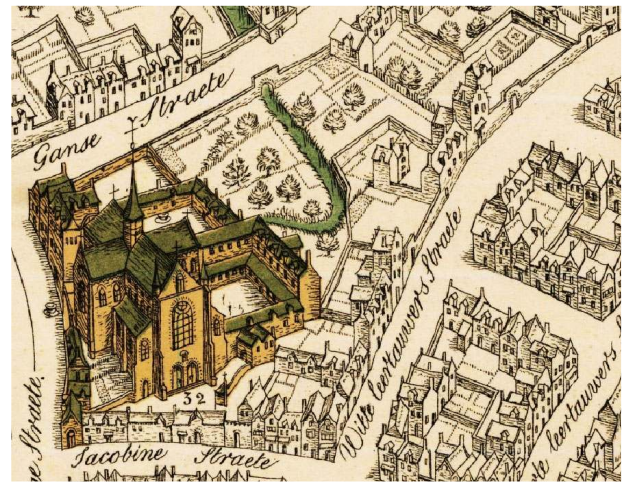

INTERGEMEENTELIJKE DIENST ARCHEOLOGIE
BRUGGE & OMMELAND

Komvest 45
8000 Brugge
T +32 (0)50 44 50 44
F +32 (0)50 61 63 67
E info@raakvlak.be
www.raakvlak.be

2010-
2011

PREDIKHERENREI 3-4, BRUGGE

Resultaten archeologisch onderzoek
Predikherenrei 3-4, Brugge

Bieke Hillewaert & Dieter Verwerft

Opdrachtgever:

Regie der gebouwen

Titel:

Resultaten archeologisch onderzoek Predikherenrei 3-4, Brugge

Versie:

Eindrapport

Auteur:

Bieke Hillewaert en Dieter Verwerft

Raakvlak:

Komvest 45

8000 Brugge

T +32 [0]50 44 50 44

F +32 [0]50 61 63 67

E info@raakvlak.be

www.raakvlak.be

Periode:

Maart 2010 –april 2011

Veldmedewerkers:

Amaury Cogels, Serge Van Lieferringe, Regy Poppe, Jurgen Vandewalle, Miguel Besbrugge, David Vrielynck, Benjamin Blomme

Technische ondersteuning:

Nico Inslegers

Met de medewerking van:

Elisabeth Van Besien, Griet Lambrecht, Toon Michielsen, Ine Leonard, Sanne Schaevers, Mieke Van Eenoo, Roland Decock (metaaldetectie en –determinatie), Stefan Decraemer, Jan Huyghe, Aaron Steurbaut, Ruben Vergauwe, Eva Delare, Gerben Verbrugghe

1.	Inleiding.....	5
2.	Situering	6
3.	Historische situering	8
3.1.	Het Dominicanenklooster	8
3.2.	De 16de – 18de eeuw.....	9
4.	Vroeger archeologisch onderzoek	11
5.	Verkennd archeologisch onderzoek	12
6.	Onderzoeksresultaten opgravingcampagne	13
6.1.	Vlak 1	13
6.1.1.	Structuren	13
6.1.2.	Interpretatie.....	13
6.2.	Vlak II	14
6.2.1.	Structuren	14
6.2.2.	Vondsten.....	16
6.2.3.	Interpretatie.....	16
6.3.	Vlak III	17
6.3.1.	Structuren	17
6.3.2.	Vondsten.....	18
6.3.3.	Interpretatie.....	19
6.4.	Vlak IV	20
6.4.1.	Structuren	20
6.4.2.	Vondsten.....	22
6.4.3.	Interpretatie.....	23
6.5.	Conclusie.....	24
7.	Werfbegeleiding	26
7.1.	Zone 1	26
7.1.1.	Structuren	26
7.1.2.	Interpretatie.....	29
7.2.	Zone 2	30
7.2.1.	Structuren	30
7.2.2.	Vondsten.....	33

7.2.3. Interpretatie.....	34
8. Algemeen besluit.....	35
9. Bibliografie	37
9.1. Gepubliceerde bronnen.....	37
9.2. Archiefbronnen	37
10. Bijlagen.....	38

1. Inleiding

Op 30 juni 1993 keurde het Vlaams parlement het decreet houdende bescherming van het archeologisch patrimonium goed. Hierdoor werd een eerste stap gezet in de richting van een duurzaam behoud van het bodemarchief.

Bezorgd om de toenemende aantasting van de archeologische erfgoedwaarden ondertekenden de ministers van Cultuur van de landen aangesloten bij de Raad van Europa het Europese verdrag ter bescherming van het archeologische erfgoed op 20 januari 1992 te la Valletta op Malta. Het zogenaamde verdrag van Malta werd op 12 oktober 2001 door de Vlaamse regering goedgekeurd en door de federale regering op 30 januari 2002 ondertekend.

In het verdrag worden de integrale archeologische monumentenzorg en het maximale behoud van de archeologische erfgoedwaarden *in situ* centraal gesteld. Er wordt tevens aangestuurd op een grotere betrokkenheid van de archeologen in alle fasen van planvorming op het gebied van de ruimtelijke ordening. In navolging van het principe uit de milieuwetgeving “de vervuiler betaalt”, stuurt het verdrag van Malta daarnaast ook aan op de veralgemening van het zogenaamde veroorzakerprincipe. Waar archeologische erfgoedwaarden door de uitvoering van werkzaamheden verloren dreigen te gaan, moeten de kosten van een voorafgaand wetenschappelijk verantwoord onderzoek ervan verhaald worden op de veroorzaker. Het kan hierbij zowel om overheden als om particulieren gaan.

De bouw van een nieuw Rijksarchief met ondergrondse parking in het huizenblok tussen de Predikherenrei en de Langestraat in de Brugse historische stadskern was de aanleiding om een archeologisch onderzoek te starten. In het verleden was op de aanpalende terreinen reeds archeologisch onderzoek gebeurd. Na een archeologisch proefonderzoek op vraag van de Regie der Gebouwen, toenmalig bouwheer, op 2 maart 2010, uitgevoerd door Raakvlak (Intergemeentelijke dienst archeologie Brugge en ommeland) met gunstige resultaten, werd er dan ook geopteerd om tijdens de maanden juli en augustus 2010 een archeologische opgraving uit te voeren. Tenslotte werden in het voorjaar van 2011 de graafwerken voor de aanleg van een ondergrondse parkeergarage opgevolgd door middel van een werfbegeleiding.

Doorheen de stad Brugge loopt het rivierstelsel Reie-Waardammebeek (zie fig. 2). Dit stelsel voert het overtollige water af via het noorden van de stad, om dan, via een kunstmatig afwateringsysteem, in het getijdengeulstelsiem terecht te komen (Mostaert 1988, 43-51; Hillewaert 2011).

Fig. 2: Geomorfologische gesteldheid van de Brugse binnenstad, met de site in het rood aangeduid (legende: geel, zandrug; donkerblauw, natuurlijk verloop van de Reie; lichtblauw, depressie; groen, overstromingszone; grijs, gegraven waterlopen).

Fig. 3: Uittreksel uit het kadaster met aanduiding van het projectgebied.

3. Historische situering

3.1. Het Dominicanenklooster

In de loop van de 13de eeuw vestigen er zich talrijke bedelorden in Brugge. De dominicanen arriveren er kort na 1228 met de steun van Johanna van Constantinopel, de vrouw van de in 1233 overleden graaf Ferrand. Het klooster van de dominicanen wordt, net als de overige bedelorden, opgericht buiten de stadsmuren. Aanvankelijk ondervinden de dominicanen veel tegenstand van de parochiale geestelijkheid. Zo mogen de kerken geen klokken of kerkhoven hebben en is het niet toegestaan buiten de kloosters te prediken tenzij in de open lucht of met toestemming van de pastoors. Omstreeks 1330 vangt de bouw van een nieuwe kapittelzaal en drie dormitoria van het kloosterpand aan.

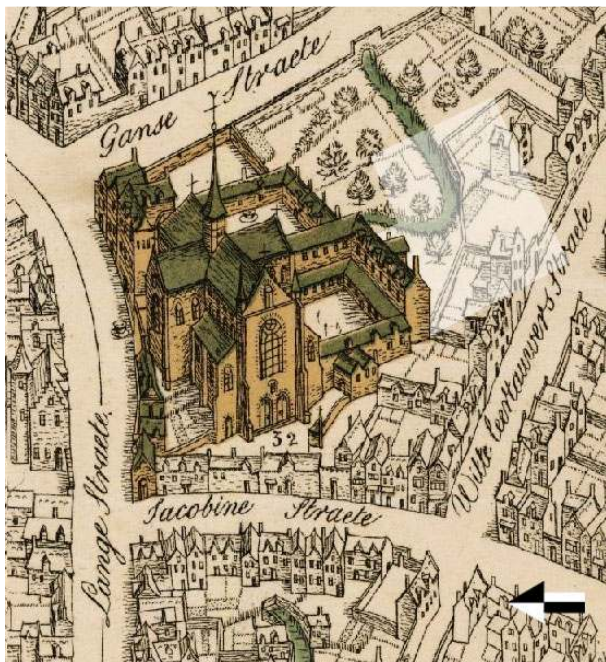

Fig. 4: Projectgebied op de kaart van Marcus Gerards, 1562 (bron: huizenonderzoek.be)

Fig. 5: Projectgebied op de kaart van Deventer, 1560 (bron: huizenonderzoek.be)

Op de kaart van Marcus Gerards van 1562 (zie fig. 4) is het dominicanenklooster afgebeeld. We herkennen duidelijk het kloosterpand gelegen naast de kerk, een omsloten binnenplaats met de werkplaatsen en stallingen alsook de tuinen. De kloosteromgang is afgebeeld met één verdieping. Aan de oostelijke en noordelijke zijde van het kloosterpand bevinden zich grote bouwblokken, waarin onder meer de dormitoria, die zich bevonden op de bovenverdieping, waren ondergebracht.

Op de kaarten van Jacob van Deventer (ca. 1560) (zie fig. 5) en Marcus Gerards (1652) (zie fig. 4) is een waterloop aangeduid die het terrein dwarsst. Het gaat hier om het Vuldersreitje, een natuurlijke beek die wellicht de benedenloop van de Gemeneweidebeek vormde en in de Reie uitvloeide. Het Vuldersreitje dwarsst de Ganzestraat, maar verder is de precieze loop van het reitje op de gronden van het dominicanenklooster moeilijk te reconstrueren.

3.2. De 16de – 18de eeuw

In 1578, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, plunderen Geuzen het klooster. Nadat de stad Brugge zich op 1 februari 1580 aansluit bij de Unie van Utrecht, wordt het klooster opgeheven. De kerk, waarvan het gehele interieur vernield is, wordt door de protestanten gebruikt voor de eigen erediensten. Terwijl ze het klooster zelf gedeeltelijk verhuren als woningen. Dwars door het klooster worden twee straten getrokken, waarbij talrijke gebouwen van het kloosterpand worden beschadigd alsook de aanpalende huizen en werkplaatsen. Vanaf 1584 starten de dominicanen het moeizame herstel van het klooster. Eerst en vooral richten ze de kerk opnieuw in en in 1600 verbouwen ze de kloosteromgang en herstellen ze het zuidelijke dormitorium. In 1630 wordt het oostelijke dormitorium hersteld.

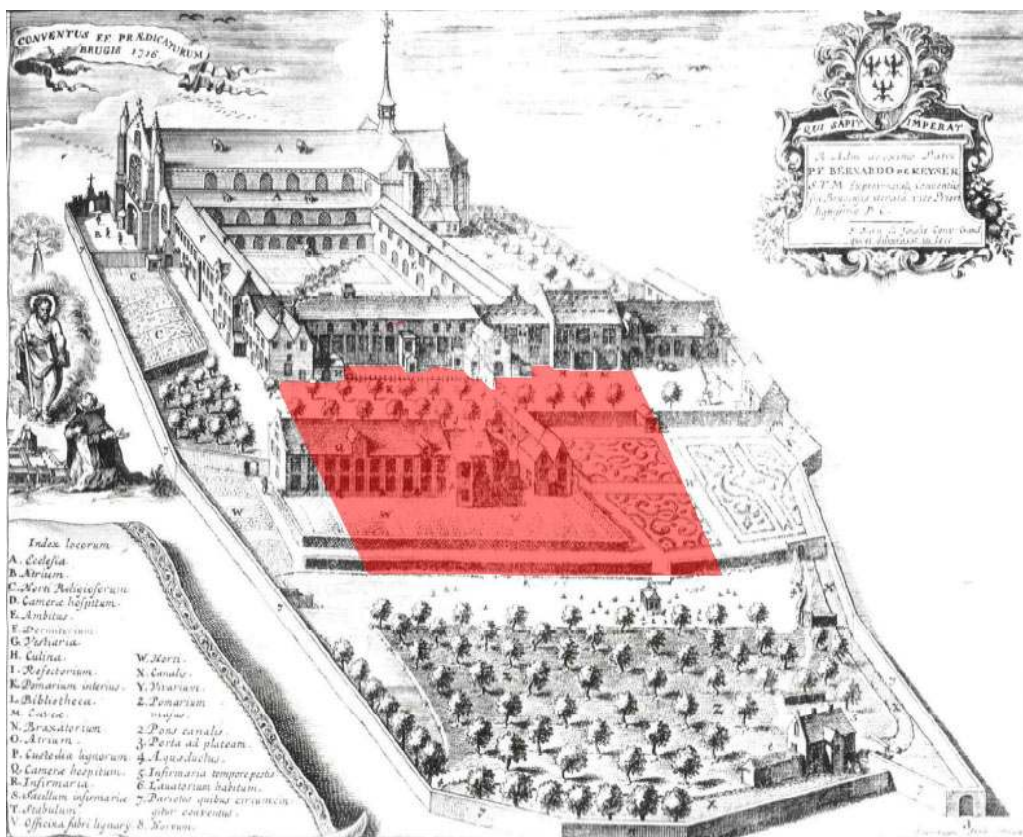

Fig. 6: Projectgebied op een gravure van Jacob Harrewijns naar een tekening van Bernardus De Jonghe, 1719

In het boek van Bernardus De Jonghe van 1719 (zie fig. 6) heeft de kerk haar oud uitzicht behouden. Het vernieuwde kloosterpand is afgebeeld met twee verdiepingen.

Voor de aanleg van de vaart de coupure in 1751 dienen enkele huizen en bijgebouwen van het dominicanenklooster te worden onteigend. Deze vaart wordt in 1751 aangelegd om de schepen via de stad naar de Gentse Vaart te leiden. Ze sluit aan bij de Lange Rei en de Sint-Annarei die verdiept worden.

Onder Frans bewind wordt het klooster in 1796 opgeheven. Deze periode van verval leidt tot een pijnlijk dieptepunt in wanneer de kerk in 1801 instort. In de loop van de 19de eeuw wordt een deel van het klooster ingericht als rijkswachtkazerne (zie fig. 7). In 1891 volgt een nieuwe verbouwingsfase, waarbij een deel van de kloosteromgang (de westelijke pandgang) bewaard wordt. In 1904 bereikt de kazerne haar huidige oppervlakte.

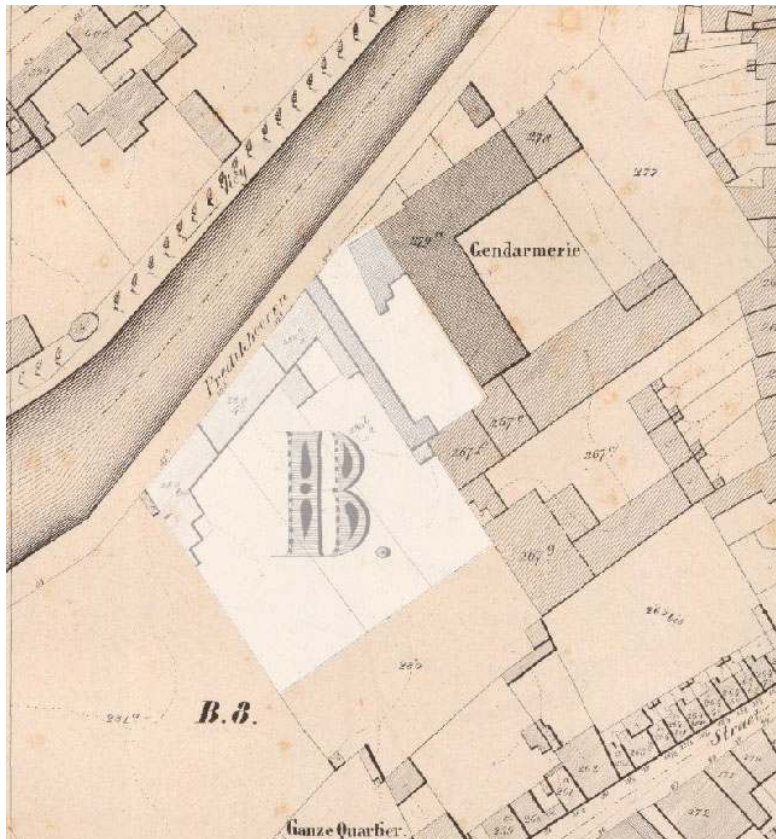

Fig. 7: Projectgebied op de kadasterkaart van Popp, 1865 (huizenonderzoekbrugge.be)

4. Vroeger archeologisch onderzoek

In 1993 worden archeologische opgravingen ondernomen. Hierbij wordt de fundering van de westgevel van de kerk van het dominicanenklooster onderzocht. Over de gehele oppervlakte worden een elftal geheel of gedeeltelijk bewaarde bakstenen grafkelders aangetroffen. Deze zijn te dateren tussen de 14de en de 17de-18de eeuw. De oudste graven vertonen nog resten van beschildering.

In 1994 wordt een groot gedeelte van de driebeukige bakstenen kerk uit het einde van de 13de eeuw vrijgelegd. Ook kon vastgesteld worden dat het klooster was gebouwd in een laaggelegen drassig gebied. Op het pleistoceen zand bevindt zich een veenlaag die langzaam overgaat in een kleiige laag met daarin sporen van rietbegroeiing.

Het nieuwbouwproject dat aanleiding gaf tot het archeologisch onderzoek, integreert de restanten van de dominicanenkerk in hedendaagse architectuur (zie fig. 8).

Fig. 8: Restanten dominicanenkerk, Predikherenrei, Brugge

5. Verkenkend archeologisch onderzoek

Naar aanleiding van de aanleg van een ondergrondse parkeergarage voor het nieuwe Rijkskarchief voerde Raakvlak op 2 maart 2010 een archeologisch proefonderzoek uit. Er werden drie sleuven getrokken op het niet geasfalteerde deel van het terrein (zie fig. 10). Het doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van potentiële archeologische resten, die door de geplande werken zouden worden verstoord.

Naast enkele recentere sporen kwamen in proefsleuf I op een diepte van ca. 2,1 m muurresten uit baksteen aan het licht die wellicht in de 13de-14de eeuw kunnen gedateerd worden. Op geringe afstand hiervan tekende zich een mest/afvalkuil af, te dateren in de 14de of 15de eeuw. Over de hele lengte van proefsleuf II was een muur in kalksteen zichtbaar (zie fig. 9). De muur was ca. 50 cm breed en bevond zich op 1,15 m onder het loopvlak. De muur was in hoogte slechts 25 cm bewaard. In proefsleuf III werden, behalve recente constructiesporen geen relevante sporen aangetroffen.

Fig. 9: Muur in kalksteen, sleuf 3

Op basis van het verkennend onderzoek kon worden vastgesteld dat er verspreid over het terrein resten uit de late middeleeuwen aanwezig waren, evenwel niet met een grote dichtheid. De relatief grote diepte (meer dan 2 m) waarop deze sporen te vinden waren, in combinatie met een grote hoeveelheid recente verstoringen en de te verwachten vrij geringe sporendichtheid bepaalde de verdere opgravingstrategie. Er werd een zone geselecteerd (zie fig. 11) voor een opgraving, terwijl de graafwerken op de rest van het terrein aanvullend door middel van werfbegeleiding zouden opgevolgd worden.

Fig. 3: Overzicht van de proefsleuven

6. Onderzoeksresultaten opgravingcampagne

Er werd een zone van 20 m x 15 m geselecteerd in de noordoostelijke hoek van het terrein voor een opgravingcampagne (zie fig. 11). Er werd gekozen om deze zone vlakdekkend op te graven. Het terrein werd machinaal verdiept en er werden 6 grondvlakken aangelegd. Waar nodig werden lagen en structuren met de hand verdiept. Omwille van de hoge grondwatertafel werd door de bouwheer voorzien in grondwaterbemaling. De opgraving vond plaats van 5 juli tot en met 6 augustus 2010.

6.1. Vlak 1

Het vlak werd machinaal 100 cm uitgegraven, tot op de bovenzijde van de muurresten die bij het proefonderzoek aan het licht gekomen waren.

6.1.1. Structuren

In de eerste plaats kwamen twee bakstenen kelders aan het licht, opgevuld met zand, aan de binnen en buitenzijde gepleisterd en met een harde grijze mortel. Het formaat van de bakstenen van SI 1 was 19x9x6,5 cm, van SI 2 18x8x6 cm. In beide gevallen was ook nog de vloer bewaard. SI 6 was een bakstenen beerput, eveneens van vrij recente datum. SI 2 was aangelegd op een ronde waterput met diameter van 100 cm (SI 3); uit de vulling (SI 7), evenals uit de aanlegput (SI 8) werd geen dateerbaar materiaal gerecupereerd.

Fig. 11: Locatie van de opgraving

De kalkstenen muur die bij het proefonderzoek werd aangetroffen (SI 5), bleek slechts twee stenen diep te zijn en ook enkele baksteenfragmenten te bevatten. De mortel was een zachte kalkmortel.

6.1.2. Interpretatie

Alle aangetroffen kelders en de beerput dateren wellicht uit de 19de eeuw.

Wanneer we het oudst bewaarde kadasterplan uit 1835 gaan combineren met een recente luchtfoto, dan blijkt de aangetroffen muur in kalksteen overeen te komen met de scheidingslijn van een perceel. Het kan een oude afscheidingsmuur van het kloostercomplex (afbakening tuinareaal) geweest zijn. Ook na de opgave van het klooster bleef deze zone de scheiding tussen twee percelen.

Fig. 12: Luchtfoto gecombineerd met oud kadasterplan van 1835

6.2. Vlak II

Het vlak werd machinaal en plaatselijk handmatig verdiept met een 20-tal cm. De kelders **SI 1** en **SI 2**, evenals muur **SI 5** en beerput **SI 6** werden verwijderd.

6.2.1. Structuren

Waterput **SI 3** snijdt alle sporen (zie fig. 14).

Vlak II wordt verder gekenmerkt door de aanwezigheid van enkele O-W gerichte lineaire puinsporen (**SI 9**, **SI 10** en **SI 11**) grof en fijne kalkmortel bevatten, maar ook baksteenpuin en dakpanfragmenten. De puinsporen kunnen mogelijk in verband gebracht worden met uitgebroken constructies.

SI 13 is een N-Z gericht lineair puinspoor dat meer baksteenpuin dan kalkmortel bevat. Wellicht gaat het hier om een uitbraakspoor.

Behalve de lineaire sporen vertoont vlak II verder heel wat puin- en kalkmortelconcentraties (o.a. **SI 14**, **SI 15**, **SI 16**, **SI 18**, **SI 19**, **SI 20**, **SI 21**, **SI 27**, **SI 28**) die een vrij , homogeen ophogingspakket (**SI 23**) oversnijden. Dit pakket varieert van donker naar lichter bruin en bevat heel wat vondsten, soms plaatselijk geconcentreerd. **SI 23** wordt gekenmerkt door wellicht verschillende vullingen, vaak van ongelijke diepte, die niet van elkaar kunnen onderscheiden worden.

SI 17 is een jongere vulling die **SI 23** oversnijdt. **SI 25** is een configuratie van een achttal geglazuurde tegels (12x12 cm).

SI 26 en **SI 29** lijkt op het eerste zicht opduikend pleistoceen waarbij **SI 26** een humeus tot venig voorkomen heeft; na verder onderzoek blijkt dat het hier niet om een natuurlijke bodem, maar eveneens om een ophogingspakket gaat.

SI 24 is een gedeeltelijk uitgebroken vloerfragment, bestaande uit oranje en gele bakstenen van 23,5x12x6 cm in visgraatverband (zie fig. 13). Afgaande op het baksteen-formaat zou het in de 15de-16de eeuw gedateerd kunnen worden. Op de vloer ligt achtereenvolgens een brandlaagje (houtschool en verbrande klei) en een dun kleilaagje. Daarop bevindt zich **SI 23**. De bakstenen zijn ingebed in groene klei op een bijna steriele laag.

Fig. 13: SI 24

Fig. 14: Overzicht vlak II, SI 3 wit geaccentueerd

6.2.2. Vondsten

SI 9 bevatte een fragment majolica uit de 17de eeuw.

6.2.3. Interpretatie

Over het hele vlak komen opvullingslagen voor die in de late middeleeuwen gedateerd kunnen worden. De lineaire structuren die werden aangetroffen, zijn vermoedelijk de uitbraaksporen van funderingsmuren. Gezien het feit dat deze muren laatmiddeleeuwse opvullingslagen oversnijden, kan er verondersteld worden dat ze ten vroegste uit de late 15de en/of 16de eeuw dateren; het fragment majolica zou dan op een uitbraak in de 17de eeuw kunnen wijzen. Met welke constructies ze in verband gebracht kunnen worden is niet duidelijk. Ook het fragment van een bakstenen vloer zou uit de 15de-16de eeuw kunnen dateren.

6.3. Vlak III

Het vlak werd machinaal en plaatselijk handmatig verdiept met een 50-tal cm, om zicht te krijgen op de problematiek van de al dan niet natuurlijke aard van de bodem.

6.3.1. Structuren

Waterput **SI 3** snijdt nog steeds alle sporen.

Opvallend is de aanwezigheid van dezelfde lineaire structurering die ook reeds op hoger niveau merkbaar was. De sporen **SI 42**, **SI 43**, **SI 96** en **SI 97** zijn de voortzetting van deze structuren. **SI 65** is op het niveau van vlak III als muurwerk zichtbaar, bestaande uit baksteen en een stuk Doornikse kalksteen (zie fig. 15). De bakstenen zijn hergebruikt en hebben de formaten: 22x10x? cm en ?x13x? cm (wellicht te dateren in de 15de-16de eeuw).

Globaal gezien kan, aansluitend bij het hogere niveau vastgesteld worden dat de opgravingszone een grote hoeveelheid lagen en vullingspakketten vertoont. Slechts zelden kunnen er hierbij duidelijke structuren geïdentificeerd worden.

In de zuidoostelijke hoek van het terrein lijken de sporen (**SI 65** tot **SI 81**) ingegraven te zijn in een bleke zandige bodem, die aanvankelijk als pleistoceen werd geïnterpreteerd maar die na verder onderzoek een antropogeen pakket bleekt te zijn. De ingegraven structuren zijn wellicht te interpreteren als kuilen.

Fig. 15: SI 65

Sporen **SI 108** tot **SI 111** in de noordwestelijke hoek zijn lineair van aard en vertonen een vulling die verwant is aan **SI 42**, **SI 43**, **SI 96** en **SI 97**. Het gaat hier eveneens om sporen met vrij veel kalkmortel en klein puin.

De sporen **SI 90** tot **SI 92** en **SI 100** tot **SI 105** worden gekenmerkt door een donkerbruine vulling en bevatten concentraties met veel bouwpuin, maar ook consumptieafval, waaronder heel wat organisch materiaal, uit de 15e eeuw. SI 100 bevat opvallend veel visresten. Het lijkt telkens om vullingspakketten te gaan in een grootschalige ophoging. De lineaire structuren die hierboven vermeld worden **SI 42**, **SI 43**, **SI 65**, **SI 96** en **SI 97**, snijden deze vullingspakketten.

6.3.2. Vondsten

De ophogings/opvullingslagen **SI 90** tot **SI 92** en **SI 100** tot **SI 105** bevatten heel wat consumptieafval uit de late 14de – 15de eeuw. Meestal gaat het om lokaal reducerend en oxiderend gebakken aardewerk, witbakkende importwaar en steengoed uit Raeren en/of Langerwehe. Steengoed uit Siegburg lijkt in mindere mate voor te komen.

SI 90 bevat een bodemfragment in zogenaamde Meridawaar, gekenmerkt door een mica-houdend baksel.

In **SI 100** komt een puntgave grape op drie pootjes voor; een voor Brugge eerder uitzonderlijk type (zie. *fig. 16*). Op te merken is daarnaast de aanwezigheid van een fragment van een Spaanse amfoor. In deze context is ook het 14de-eeuws (en eventueel ook 13de-eeuws) materiaal vrij sterk vertegenwoordigd. Het gaat hierbij om hoogversierd aardewerk en proto-steengoed. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen of het hier om residueel aardewerk gaat of om een vroegere datering van de context. **SI 100** bevat ook de resten van ten minste twee hondenschedels.

Naast het aardewerk is in de bovengenoemde contexten ook wat glas aanwezig. Het gaat om de typische groene maigeleins die in laatmiddeleeuwse lagen vaker aangetroffen worden. Bij het dierlijk botmateriaal is het schaap sterk vertegenwoordigd. Herhaaldelijk komen er doormidden gekliefde schapenschedels voor.

Fig. 16: Een puntgave grape op drie pootjes uit SI 100.

6.3.3. Interpretatie

De sporen kunnen in vier grote groepen onderverdeeld worden. In de eerste plaats zijn er in de westelijke zone van het terrein laatmiddeleeuwse donkere ophogings/opvullingspakketten die heel wat consumptieafval en bouwpuin bevatten. In de oostelijke zone komen er daarentegen bleke ophogings/opvullingspakketten voor die weinig of geen vondsten vertonen. De donkere en bleke lagen worden enerzijds oversneden door lineaire sporen en anderzijds door kuilen.

Aansluitend bij het vorige grondvlak kan gesteld worden dat de meeste lineaire sporen in verband te brengen zijn met de uitbraak van muurwerk. Op een dieper niveau (zie verder) werden in de meeste gevallen effectieve baksteenconstructies aangetroffen.

6.4. Vlak IV

Het vlak werd machinaal en plaatselijk handmatig verdiept met een 20-tal tot plaatselijk 30-tal cm, afhankelijk van de onderliggende sporen (zie fig. 20).

6.4.1. Structuren

Waterput **SI 3** met bouwput **SI 8** snijdt alle sporen; voor de aanleg van deze waterput zijn de muren **S164** en **SI 162** gedeeltelijk uitgebroken. Onderaan de bakstenen constructie van de waterput bevond zich een karrenwiel, met daaronder fragmenten leisteen. Het formaat van de bakstenen van de waterput is 22x10x5cm.

Op deze diepte van vlak IV wordt duidelijk dat een geelbeige, breed, zandig spoor (**SI 122**) het terrein overhoeks, van NW tot ZO oversnijdt. Bij het maken van een mechanische doorsnede bleek dat het hier niet om een natuurlijke bodem, maar wel om de vulling van een brede gracht ging (zie fig. 17). De gracht is duidelijk gegraven, dus niet natuurlijk, en wellicht op vrij korte tijd opgevuld met een vaak vrijwel steriel zandpakket. In de opvulling zijn duidelijk vullingspakketten te zien, maar steeds met geel zand.

Aan weerszijden van de gracht komt een donkere venige zandlaag aan het licht (**SI 128** en **SI 158**) die als natuurlijke bodem kan geïnterpreteerd worden. Deze natuurlijke venige zandlaag gaat op grotere diepte over in een veenpakket. Het venige zand vertoont plaatselijk ook witte zandlenzen, wellicht stuifzand, afkomstig van de nabij gelegen zandrug. Het is mogelijk dat er plaatselijk aanwijzingen zijn voor “trampling”, het vertrappen van de bodem door vee, in deze bovenste venige zandlagen. Een datering kon hieraan niet gekoppeld worden.

Fig.17: Doorsnede van SI 122

Fig. 18: SI 140 en SI 141

Fig. 19: Spaarhoog tussen SI 151 en SI 148

Fig.20: Overzicht vlak IV

In de zandige vulling van de gracht zijn verschillende kuilen uitgegraven (**SI 126**, **SI 129** tot **SI 134** en **SI 61**, **SI 69**, **SI 146**, **SI 149**, **SI 171**), waarvan enkele een onderste donkere vulling vertonen (**SI 134**, **SI 146**, **SI 149** en **SI 171**). Het gaat hier zowel om eerder kleinere kuilen, die weinig consumptieafval bevatten, met uitzondering van kuil **SI 126** waarvan de vulling naast grote concentraties mosselschelpen ook aardewerk vertoonde, als om een aantal grotere kuilen, die op een hoger niveau reeds besproken werden (**SI 90** tot **SI 92** en **SI 100** tot **SI 105**). Deze kuilen werden mechanisch verdiept en werden op grondplan IV niet meer ingetekend, met uitzondering van de kuilen **SI 124** (onder **SI 91**) en **SI 125** (onder **SI 100**). Een gelijkaardige kuil is **SI 157**, die eveneens een donkere vulling met allerlei consumptieafval vertoont.

Min of meer haaks op de gracht bevindt zich ook een loden buis (**SI 140** en **SI 141**), die gedeeltelijk uitgebroken was (zie fig. 18). Aangezien het verloop van de buis in westelijke richting slechts te volgen is tot aan funderingsspoor **SI 169** van muur **SI 65**, kan worden verondersteld dat de buis uitgebroken werd bij het bouwen van de muur en dus ouder is.

In het westelijk deel van de opgravingszone komen verschillende constructieresten in baksteen voor. Constructies **SI 151** en **SI 148** horen samen en worden gescheiden door een spaarboog (zie fig. 19). Ten westen van constructie **SI 151** bevindt zich ook een spaarboog. Het baksteenformaat is 27x14,5x6 cm (13e-14e eeuw) en er werd witgrijze kalkmortel vastgesteld.

Ten zuiden van en parallel met muur **SI 151** bevindt zich muur **SI 162**, met baksteenformaat 28,5x14x6cm en 29,5x15x7,5cm (14de eeuw) ter hoogte van de spaarboog. De muur **SI 162** maakt een hoek met muur **SI 164**, die in zuidelijke richting loopt en waarvan muur **SI 65** een latere verderzetting is.

SI 165 is een pijler die een hoek vormt met de zuidelijke rand van **SI 164**. Een tweede pijler (**SI 167**) bevindt zich 3 m ten westen van de eerste, parallel met muur **SI 162**. Het baksteenformaat van pijler **SI 165** is 28x14,5x6 cm. Van pijler **SI 167** is dat 29x14x7,5 cm (13de-14de eeuw).

Tegenaan de westelijke wand van de sleuf, komen vier in het natuurlijke zand ingeheide, aangepunte palen voor (**SI 153** tot **SI 156**).

6.4.2. Vondsten

Aansluitend bij de ophogings/opvullingslagen **SI 90** tot **SI 92** en **SI 100** tot **SI 105** bevatten ook de kuilen **SI 124** en **SI 125** heel wat consumptieafval uit de late 14de – 15de eeuw. Meestal gaat het andermaal om lokaal reducerend en oxiderend gebakken aardewerk, witbakkende importwaar en steengoed uit Raeren en/of Langerwehe.

In kuil **SI 124** werd een fragment van een met slib versierde kan aangetroffen met het opschrift “maria”, naast enkele stukjes gebrandschilderd vensterglas.

Kuil **SI 125** bevatte dan weer verschillende fragmenten van maigeleins en een grotendeels bewaarde zgn. Jacobakan in steengoed uit Siegburg, bedekt met groen loodglazuur. In deze kuil werd ook de aanwezigheid vastgesteld van talrijke visgraten. Ook hier dient gewezen te worden op het voorkomen van aardewerk dat wellicht eerder in de 14de eeuw thuishoort (zie boven).

Kuil **SI 126** kan aan de hand van de vondsten (steengoed met ijzerengobe uit Langerwehe en een slanke kan in grijs, reducerend gebakken waar) eerder in de 14de eeuw gesitueerd worden.

Eén van de bovenste pakketten van de grote gracht (**SI 166**) bevatte aardewerk uit de 13de eeuw.

6.4.3. Interpretatie

Op basis van het baksteenformaat kan de waterput in de 16de eeuw gedateerd worden.

De aangetroffen funderingsmuren zijn te dateren in de 13de – 14de eeuw. Het gebruik van spaarbogen op “slechte” grond is in deze periode gebruikelijk. Ook de pijlers die werden aangetroffen werden op een hoger niveau wellicht door middel van spaarbogen met elkaar verbonden.

De pijlers lijken niet tot de oudste constructie te behoren, alhoewel dat uit het baksteenformaat niet kan worden afgeleid. De meest oostelijke pijler is stratigrafisch jonger dan de NZ gerichte funderingsmuur waar hij aan paalt. Het feit dat de pijlers slechts op een afstand van 1 m ten zuiden van een funderingsmuur zijn aangelegd, doet ook vermoeden dat het hier om twee verschillende bouwfasen gaat.

De constructie werd later, wellicht in de 16de eeuw, in zuidelijke richting uitgebreid (zie hoger).

De loden buis die werd aangetroffen, vormt wellicht een onderdeel van de zogenaamde moerbuis, het middeleeuwse waterleidingnet. Er is bekend dat zeker in de 15de eeuw en wellicht nog vroeger een moerbuis vetrok aan het uiteinde van de Ganzestraat. Het verder verloop in het gebied is onduidelijk. In elk geval is er een fontein op de *Ganze Plaetsche*, één binnen het Predikherenklooster en één op de hoek van de Witte Leertouwersstraat en de Engelstraat. Deze drie fonteinën zijn aangeduid op de kaart van Marcus Gerards. Hoe de moerbuis daartussen verloopt is moeilijk te reconstrueren. Uit de opgravingsresultaten blijkt dat de buis wellicht in de 16de eeuw plaatselijk werd uitgedoken. Het is ook onduidelijk of het hier om een hoofdleiding dan wel om een aftakking gaat.

Tenslotte is er de brede gracht die het terrein overhoeks snijdt. De gracht is gegraven en op korte tijd opgevuld met pleistoceen zand. De gracht is op ongeveer 2 m onder maaiveld een 5-tal m breed en dan zeker nog 1,5 m diep. Waar een dergelijke grote hoeveelheid zand vandaan komt, is een vraag. Stratigrafisch gezien is de opvulling van de gracht ouder dan de 13de-14de eeuw. Is de gracht opgevuld omdat het Dominicanenklooster in het tweede kwart van de 13de eeuw er gevestigd werd? Was er een verband met het Vuldersreitje? Vragen die voorlopig niet kunnen beantwoord worden.

6.5. Conclusie

Op basis van de resultaten van het archeologische onderzoek binnen een geselecteerde zone, kan de opbouw van het hele door de geplande aanleg van een parkeergarage bedreigde gebied aan de Predikherenrei gereconstrueerd worden.

De natuurlijke bodem vertoont op ca. 2 m onder straatniveau een venige zandlaag die op grotere diepte (ca. 2,60 m) overgaat in een echt veenpakket. Het venige zand vertoont plaatselijk ook witte zandlenzen, wellicht stuifzand, afkomstig van de nabij gelegen zandrug. Mogelijk zijn er sporen van “trampling”.

Het oudste spoor op het terrein is een imposante gegraven gracht met een NW-ZO verloop, een vermoedelijke breedte van 7 à 8 m en diepte van 3,5 m. Deze gracht is uit geen enkele bron gekend en was wellicht reeds in de 13de eeuw opgevuld naar aanleiding van de vestiging van het Dominicanenklooster. Wanneer en waarom de gracht werd gegraven blijft een open vraag. Wellicht zal er een verband geweest zijn met het Vuldersreitje.

Een tweede belangrijke ingreep op het terrein is de bouw van bakstenen constructies die wellicht in verband te brengen zijn met het Dominicanenklooster. De oudste funderingsresten dateren uit de 13de-14de eeuw en zijn te situeren in de NW hoek van het geselecteerde opgravingsterrein. De muren zijn gefundeerd op de hierboven vermelde gracht en op de natuurlijke venige zandlagen ten westen van de gracht. Het gaat om ingegraven pijlers die op een hoger niveau door middel van spaarbogen met elkaar verbonden waren.

Ten zuiden van de funderingsresten komt een sterke concentratie van kuilen en ophogings/opvullingslagen voor. Slechts op grotere diepte zijn deze lagen van elkaar te onderscheiden. De vulling bestaat doorgaans uit donkerbruin zandig materiaal, doorspekt met bouwpuin en consumptieresten. Globaal zijn deze pakketten te dateren in de late 14de-15de eeuw, alhoewel plaatselijk kon vastgesteld worden dat er wat laat 13de- tot 14de- eeuwse bijmenging is. Het is moeilijk uit te maken of het hier om de vulling gaat van oudere, vergraven kuilen, of om reeds elders vermengd materiaal dat op deze plaats een definitieve stortplaats heeft gekregen.

Ten oosten van de 13de-14de- eeuwse funderingsresten komen er ook een aantal kuilen voor, echter met vullingen die minder archaeologica bevatten. In deze zone zijn ook de resten van een loden buis te vermelden, die in verbinding stond met het Brugse net van moerbuizen.

Een tweede bouwfase op het terrein is te situeren in de late 15de-16de eeuw; wellicht voor de plundering van het klooster door de Geuzen in 1578. Tijdens deze fase worden er ook in zuidelijke richting bakstenen constructies opgetrokken. Ook de waterput en de resten van het bakstenen vloertje moeten in deze periode gesitueerd worden. Zowel de muren als de waterput doorsnijden het 14de-15de – eeuwse ophogings/opvullingspakket. De muur uit kalksteen die werd aangetroffen en die het terrein van west naar oost dwarste, is stratigrafisch jonger dan de laat 15de-16de -eeuwse -constructies maar ouder dan de 19e eeuw.

Een laatste bouwfase is uiteindelijk in de late 19de-20ste eeuw te situeren. Tot deze fase behoren de kelders die in de bovenste lagen werden aangetroffen. Ze zijn in verband te brengen met de rijkswachtkazerne die hier vanaf het eind van de 18de eeuw gevestigd was.

Op basis van het onderzoek in de geselecteerde zone werd een vraagstelling ontwikkeld met betrekking tot het volledige projectgebied. De verdere werfbegeleiding tijdens de graafwerken voor de aanleg van de ondergrondse parkeergarage moest zich op volgende aspecten toespitsen:

1. het verdere verloop van de tot nu toe ongekende, gegraven gracht die wellicht in de 13de eeuw werd opgevuld
2. aanvullende informatie over de 13de-14de- eeuwse bouwfase
3. aanvullende informatie over de 15de-16de-eeuwse bouwfase.

7. Werfbegeleiding

Vanaf maart 2011 neemt een nieuwe fase in het onderzoek aanvang. Wanneer de voorbereidende werken van het nieuwe rijksarchief van start gaan is er altijd een archeoloog ter plaatse. Deze werfbegeleiding duurt tot eind februari 2011 en gaat in op de verder te bestuderen aspecten die bij de opgravingcampagne werden aangeduid.

De belangrijkste werken bestaan uit het uitgraven van de parkeergarage en het installeren van de muurankers. Hiervoor voorziet men grondbemaling en graaft men het terrein 9 m diep af. De graafwerken op het volledige terrein worden begeleid. Twee zones genieten echter bijzondere aandacht tijdens deze werfbegeleiding: één in het noordoostelijke deel, op de locatie van de opgraving (zone 1) en één in het zuidwestelijke deel, langs de Predikherenrei (zone 2).

7.1. Zone 1

7.1.1. Structuren

De eerste zone die het onderzoek aansnijdt, bevindt zich in de noordoostelijke hoek van het projectgebied. We bevinden ons hier 2 m onder straatniveau. Het meest in het oog springend element zijn acht massieve, rechthoekige funderingen (**SII 12, SII 13, SII 19, SII 21, SII 28, SII 29, SII 35 en SII 37**). Deze vormen twee rijen van vier (*zie fig. 21*). Na couperen blijken de structuren dieper gefundeerd in het noorden, dan in het zuiden. De coupes ontsluiten de reden voor deze discrepantie: de structuur werd gefundeerd op vast zand, dat minder diep zit in oosten dan in het westen, waar het pleistoceen zand bedekt wordt door een laag veen. Alle acht sporen zijn opgebouwd uit bakstenen van groot formaat (in de volksmond ‘Brugse moefen’ genaamd) (29-30 x 14-14,5 x 7 cm) en zachte, wit-grijze zandmortel. De context van deze structuur is vrij ‘steriel’: door de grote diepte zijn er weinig sporen en vondsten mee geassocieerd. Drie kleine structuren vormen hierop een uitzondering. De eerste is een onderbroken vierkante structuur, één tot twee bakstenen diep bewaard (**SII 11 en SII 13**). Ze bestaat eveneens uit bakstenen van groot formaat (29,5 x 14,5 x 7 cm) gevoegd met zachte wit-grijze zandmortel. De tweede is tegen **SII 19** geplaatst en bestaat uit houten planken (**SII 20**) (*zie fig. 22*). Het gaat hier om twee lagen, waarvan de eerste bestaat uit zwarte, verticaal geplaatste planken en de tweede uit oranje-bruine, horizontaal geplaatste planken. Het derde en laatste spoor betreft een korte rij bakstenen van kleiner formaat (22 x 11 x 5 cm). In de drie gevallen blijft het gissen naar de functie.

Twee zuilen zijn beschadigd door funderingen die geplaatst zijn ter voorbereiding van de bouw van het rijksarchief. In het geval van **SII 29** gaat het om een schampschot door de noordelijke hoek van het spoor, maar wat betreft **SII 28** is de situatie problematischer. De fundering dwars door de kolom en kraanwerken hebben het spoor zwaar beschadigd en het bestaan ervan bleef lange tijd onbekend, omdat het

Fig. 21: Overzicht van zone 1, met de bakstenen fundering in het rood geaccentueerd

Fig. 22: S20

Fig.23: S28

bedolven lag onder een dikke laag puin en zand. Op basis van de positie van de andere sporen en met behulp van vastberaden schepwerk gaf ook **SII 28** (een deel van) zijn geheimen prijs (zie fig. 23).

Het tweede opvallende element in deze zone hebben we reeds indirect aangehaald. De funderingen zijn dieper aangelegd in het zuiden dan in het noorden van de site. Dit komt omdat een gracht, die een bocht maakt over het terrein, door het veen is gegraven (**SII 50**) (zie fig. 24). Deze gracht is later opgevuld met zand, waarvan de herkomst onbekend is (zie hoger). Op deze plaats moest men dus minder diep spitten om een stabielere ondergrond te vinden. Dit komt overeen met **SI 122**.

Een palenrij met een NO-ZW oriëntatie doorkruist de gracht (**SII 17**, **SII 22**, **SII 31**, **SII 32** en **SII 33**) (zie fig. 25). In alle gevallen was de paal nog aanwezig. Deze was ofwel vierkant, met een zijde van 16 cm (**SII 17**, **SII 31**, **SII 33**) ofwel rond, met een diameter van 16 cm (**SII 32** en mogelijk **SII 22**), telkens aangepunt.

Bij de acht gelinkte funderingen treffen we nog twee andere exemplaren aan. Het gaat hier om gelijkaardige structuren, maar van een recentere datum. De eerste is opgebouwd uit bakstenen van groot formaat (30 x 14 x 7 cm, mogelijk hergebruik), met een harde, grijze zandmortel (**SII 23**). De tweede is rechthoekig en bestaat uit bakstenen met een kleiner formaat (22 x 10 x 5,5 cm) en harde, grijze mortel (**SII 26**). Dit spoor is door een rechthoekige kuil gegraven (**SII 36**). Op basis van vorm en de vulling, die bestaat uit zwart, organisch materiaal en lichtbruin zand, lijken we hier de onderkant van een mestkuil aan te snijden (zie fig. 26). Op de hoeken van de kuil zijn nog twee paaltjes bewaard.

Fig. 24: Doorsnede van SII 50

Fig.25: SII 32 en SII 33

Fig. 26: Coupe op SII 36

7.1.2. Interpretatie

De bevindingen in deze zone vormen een waardevolle aanvulling op de resultaten van de opgraving in de zomer van 2010. De brede gracht, vermoedelijk gedempt in de 13de eeuw, buigt over het terrein af in westelijke richting. De 13de-14de -eeuwse structuur wordt vervolledigd tot een gebouw met acht massieve funderingspijlers, die bovenaan vermoedelijk verbonden zijn door (niet bewaarde) spaarbogen.

7.2. Zone 2

7.2.1. Structuren

De zone bevindt zich in de zuidwestelijke hoek van het projectgebied, langs de Predikherenrei. De structuren die hier het meest in het oog springen zijn een aaneenschakeling van muren, die als fundering bewaard zijn en een beerput (zie fig. 27).

De funderingen vormen vier hoeken en bestaan zowel uit bakstenen van groot formaat (30 x 15 x 8 cm) (**SII 45**), middelgroot formaat (27 x 13 x 7 cm) (**SII 38**) en kleiner formaat (24-25 x 11-12 x 5-6 cm) (**SII 39**, **SII 43** en **SII 48**). De muren zijn respectievelijk met lichtbruine, matig harde zandmortel, wit-bruine, matig harde zandmortel en lichtgrijze zandmortel gevoegd. Op twee plaatsen, tussen de muren met relatief het kleinste baksteenformaat vinden we spaarbogen (**SII 44** en **SII 49**). Deze materiaal- en arbeidsbesparende constructies zijn opgebouwd uit bakstenen van kleiner formaat (24 x 10-11 x 5,5-7 cm) en gevoegd met lichtgrijze zandmortel. De muren met bakstenen van kleiner formaat zijn dieper gefundeerd (>1 m) dan de muren met een groter baksteenformaat (15-35 cm). De steunberen van **SII 38** en **SII 43** bevinden zich allen aan de noordzijde van de structuur. De binnenkant van de gebouwen ligt dus in het zuiden, wat onderstreept wordt door een klein scheidingsmuurtje tegen **SII 38** (**SII 47**). Dit muurtje bestaat uit één laag bakstenen (30 x 15 x 7 cm).

Fig. 27: Overzicht zone 2

Tegen de noordelijke hoek van **SII 43**, aan de buitenkant van het gebouw, ligt een beerput (**SII 40** tot **SII 42**). De opstaande muren van deze vierkante structuur bestaan volledig uit gele bakstenen (21 x 8 x 4,5

cm) en lichtgeel-grijze zandmortel. De beerput werd afgedekt door twee gewelven, opgeworpen met identieke bakstenen en mortel. Rode bakstenen (20 x 15 x 5 cm) fungeren als sluitsteen (zie fig. 29). De gewelven steunen op schuin afgewerkte bakstenen. Wanneer we de gewelven verwijderen treffen we twee balken aan (zie fig. 30). Wanneer we de structuur van de beerput en de doorsnede van zijn inhoud beschouwen, blijkt dat het deze 'gevuld' werd via het gat in de zuidelijke hoek en geleegd via het kleinste van de twee gewelven (zie fig. 28 en 31). In midden van de NW wand zitten drie uitsparingen voor balken.

Ten noorden van de beerput ligt een rij bakstenen (SII 46), gelijkaardig aan SII 47. Verder werden geen sporen gevonden in associatie met beide structuren. De zones ten noorden en ten zuiden van de funderingsmuren zijn steeds een meter of dieper verstoord.

Tijdens een eerdere werfbegeleiding kwam reeds een deel van SII 38 aan het licht (SII 1). Deze muur van bakstenen van groot formaat (29 x 13,5 x 6,5 cm) met steunberen aan de ZO zijde sluit goed aan bij de recentere bevindingen.

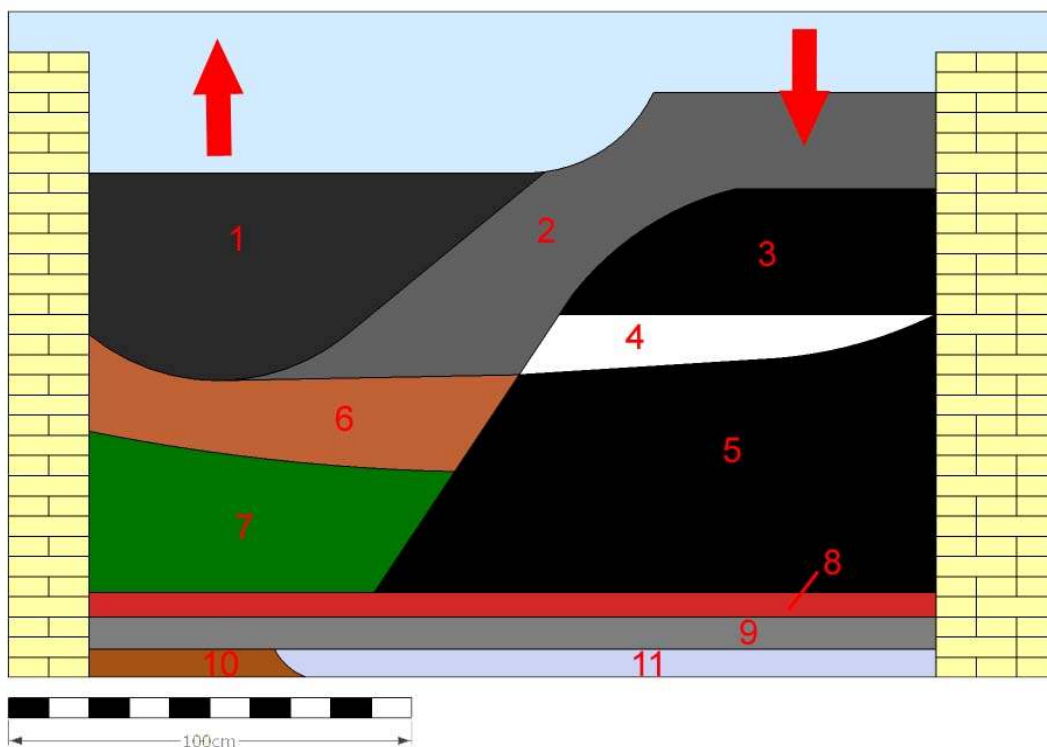

Fig. 28: Noordoost-zuidwest doorsnede van SII 40 en SII 42 (1: donkergrijs-zwart, zeer organisch materiaal, weinig AW, 2: donkergrijs-bruin zand, zeer veel puin en veel AW, 3: grijs-zwart zand met veel organisch materiaal, veel puin en AW, 4: grote brok witte kalk, 5: idem 3, 6: homogeen bruin organisch materiaal, veel ei en kers (beer), 7: groen zand met zeer veel organisch materiaal, 8: puinlaag, voornamelijk wit-grijze mortel en baksteen, 9: donkergrijs zand, 10: lichtblauw-wit zand (pleistocene), 11: oranje-bruin veen (zeggeveen))

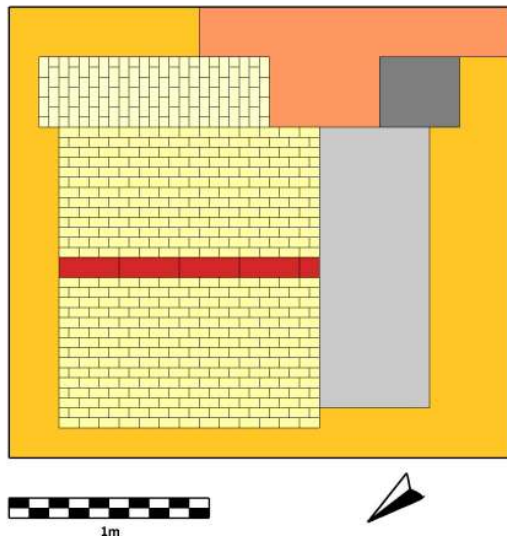

Fig. 29: SII 40 en SII 41 (gewelf) bovenaanzicht

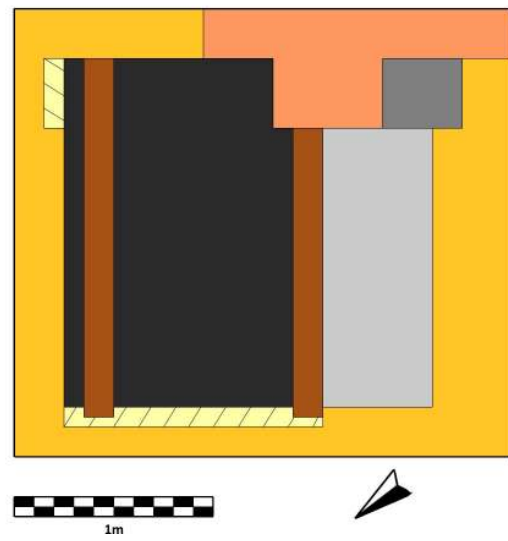

Fig. 30: SII 40 en SII 42 (vulling) bovenaanzicht

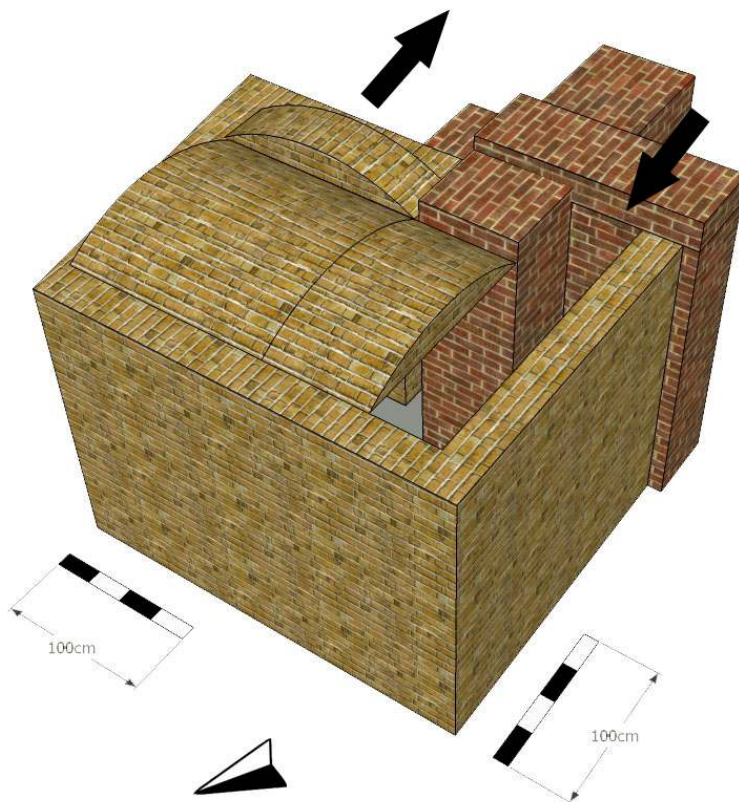

Fig. 31: 3d reconstructie van SII 40 en SII 41

7.2.2. Vondsten

Beerput **SII 40 – 41** heeft een baksteenformaat van 21 x 10 x 5 cm. De beerput bevatte heel wat archaeologica. Ca 1200 scherven aardewerk, goed voor zo'n 100 individuen, waarvan de meerderheid uit rood aardewerk bestond. Maar ook enkele mooie importen, zoals enkele kannen in steengoed uit de regio Raeren. Eén van deze kannen is gedecoreerd met 5 gezichtjes met puntneus. Een ander import betreft een bord in majolica versierd met o.a. goudgele schubben en aan de onderzijde een verenmotief in ovals. Deze versiering is typisch voor een productieplaats uit het Italiaanse Deruta. Het bord mag gedateerd worden in de 2^e helft van de 16de eeuw. De beerput mag op basis van de inhoud gedateerd worden in de periode 1475-1600.

Fig. 42: Bord in majolica, bovenkant

Fig. 53: Bord in majolica, onderkant

7.2.3. Interpretatie

Als we onze resultaten vergelijken met de kadasterkaart van Popp, zien we dat deze nauw bij elkaar aansluiten: drie hoeken aan de achterkant van een uitbouw naast het kloosterhof komen overeen met de restanten die we in deze zone aantreffen. Dit gedeelte van het klooster, gedateerd tussen 1450 en 1600 wordt verbouwd in de 19de en 20ste eeuw, na het opstellen van de Popp-kaart. De beerput, biedt ons dus een onschatbaar inzicht in de materiële en consumptiecultuur van de dominicanen in deze periode. Bijzondere vondsten, zoals het bord in majolica geven ons een aanwijzing van de rijkdom van die cultuur.

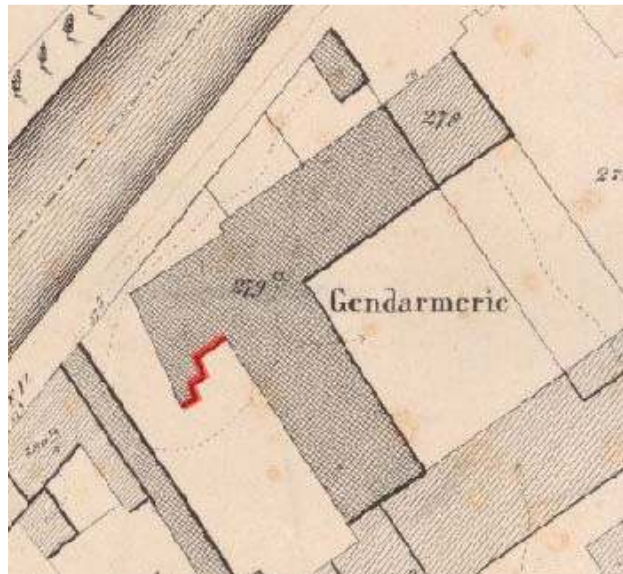

Fig. 64: Popp-kaart uit 1865, met aanduiding van resultaten werfbegeleiding

8. Algemeen besluit

Bij het archeologisch onderzoek aan de Predikherenrei werd gekozen voor een combinatie van de opgraving van een geselecteerde zone en de werfbegeleiding van het resterende projectgebied tijdens de graafwerken van de put voor de ondergrondse parkeergarage. Het selecteren van de opgravingszone gebeurde op basis van het proefonderzoek, het vroegere archeologisch onderzoek en de historische gegevens.

Het onderzoek heeft aangetoond dat de gekozen strategie resultaten opgeleverd heeft. Aan de hand van de opgravingen in de geselecteerde zone was het mogelijk om de basistratigrafie van de site in kaart te brengen en een vraagstelling te ontwikkelen naar de werfbegeleiding toe. Uiteindelijk liet het gecombineerde onderzoek toe inzicht te krijgen in de topografische en landschappelijke evolutie van het volledige projectgebied en aanvullende informatie in te zamelen met betrekking tot de occupatiegeschiedenis.

De natuurlijke situatie die ook reeds bij het archeologisch onderzoek in 1993 werd vastgesteld, is ook verder te volgen in het nieuwe projectgebied. Op ca. 2 m onder straatniveau komt een venige zandlaag voor die op grotere diepte (ca. 2,60 m) overgaat in een echt veenpakket.

Het oudste spoor op het terrein is een imposante gegraven gracht die vanuit Z/ZO richting naar het noorden en noordwesten loopt en afdraait naar het westen. De gracht heeft een vermoedelijke breedte van 7 à 8 m en diepte van 3,5 m en is uit geen enkele bron gekend. Wellicht zal er een verband geweest zijn met het Vuldereitje. Vermoedelijk werd de gracht reeds in de 13de eeuw opgevuld naar aanleiding van de vestiging van het Dominicanenklooster. Wanneer en waarom de gracht werd gegraven blijft een open vraag.

Een tweede belangrijke ingreep op het terrein is de bouw van bakstenen constructies die wellicht in verband te brengen zijn met het Dominicanenklooster. De oudste funderingsresten dateren uit de 13de-14de eeuw en zijn centraal in en in de westelijke zone van het projectgebied te situeren. De muren zijn plaatselijk gefundeerd op de hierboven vermelde gracht en op de natuurlijke venige zandlagen ten westen van de gracht. Het gaat om acht ingegraven pijlers die op een hoger niveau door middel van spaarbogen met elkaar verbonden waren.

Een tweede bouwphase op het terrein is te situeren in de late 15de-16de eeuw; wellicht vòòr de plundering van het klooster door de Geuzen in 1578. Tijdens deze fase worden er in de omgeving van de hierboven vermelde gebouwen bakstenen constructies opgetrokken – mogelijk verbouwingen. De beerput die tijdens de werfbegeleiding in zone 2 werd geregistreerd, is eveneens in deze periode onder te brengen. Tenslotte horen ook de waterput en de resten van het bakstenen vloertje uit de opgravingszone tot deze fase.

Het onderzoek aan de Predikherenrei heeft ontegensprekelijk belangrijke nieuwe informatie opgeleverd met betrekking tot de geschiedenis van de site. Naast gegevens over gebouwen die er in het verleden gestaan hebben en informatie over de materiële cultuur, wellicht te koppelen aan de bewoners van het

Dominicanenklooster, is de vondst van de indrukwekkende gegraven gracht een belangrijke aanvulling voor de topografische ontwikkeling van dit gedeelte van de stad Brugge.

9. **Bibliografie**

9.1. **Gepubliceerde bronnen**

Brugse vrije, Staten van goed, 1^e reeks, 3484, Rijksarchief Brugge.

De Witte H., 1987, Archeologisch jaarrapport 1985-1986: Rijkepijnder, In: Vermeersch V. (ed.), *Jaarboek 1985-'86. Stad Brugge stedelijke musea*, Brugge, p.99 – 103.

Hillewaert B., Van Besien E., 2007, *Het prinsenhof in Brugge*, Uitgeverij Van De Wiele, Brugge.

Hillewaert B., Hollevoet Y. en Ryckaert M., 2011, *op het raakvlak van twee landschappen*, Uitgeverij Van de Wiele, Brugge

Mostaert F., 1988, De geologische en morfologische gesteldheid van de Brugse binnenstad, In: De Witte H. (ed.), *Brugge onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek*, Brugge, p. 43-51.

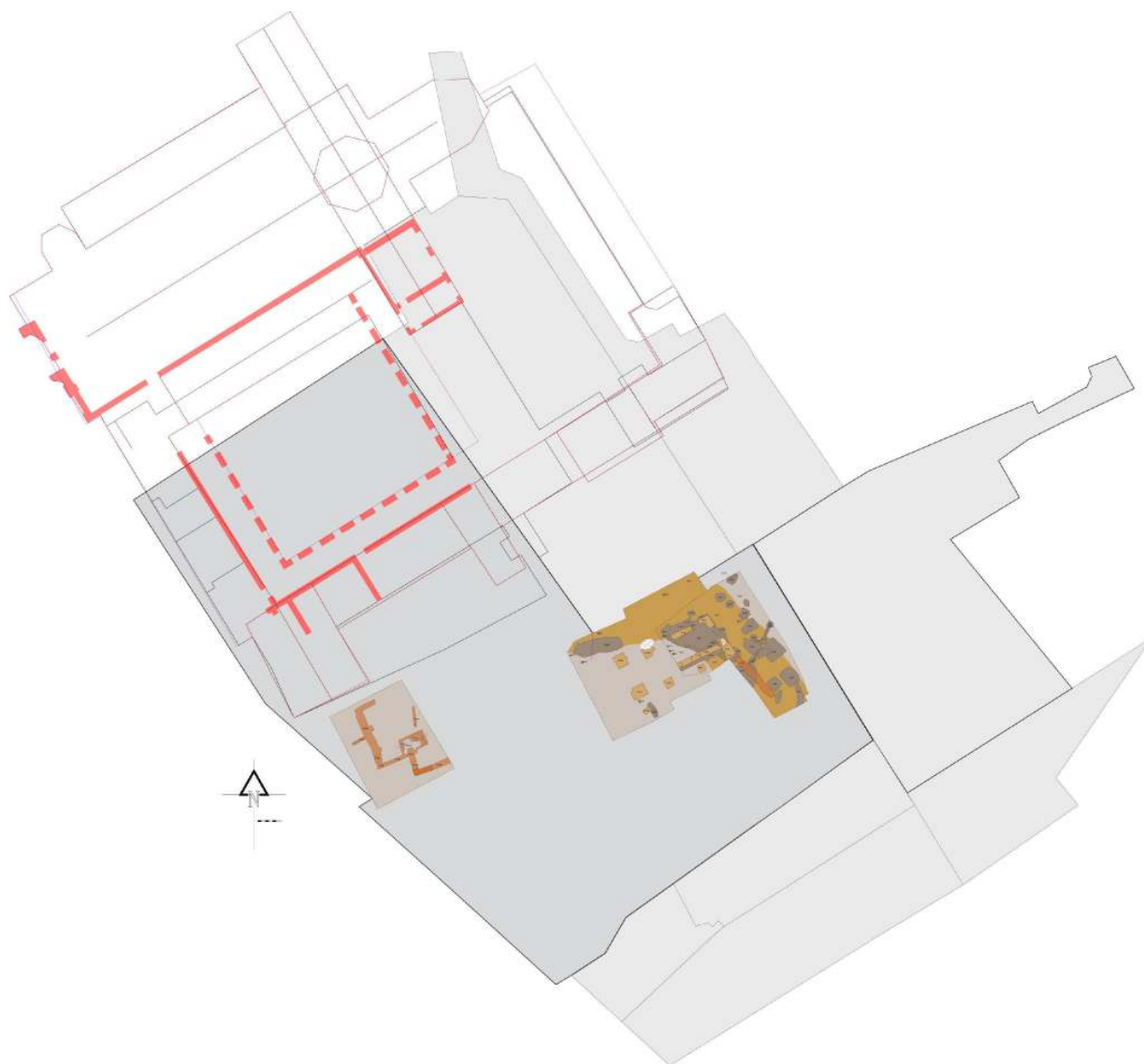
Ryckaert M., 1991, *Historische stedenatlas van België: Brugge*, Brussel

9.2. **Archiefbronnen**

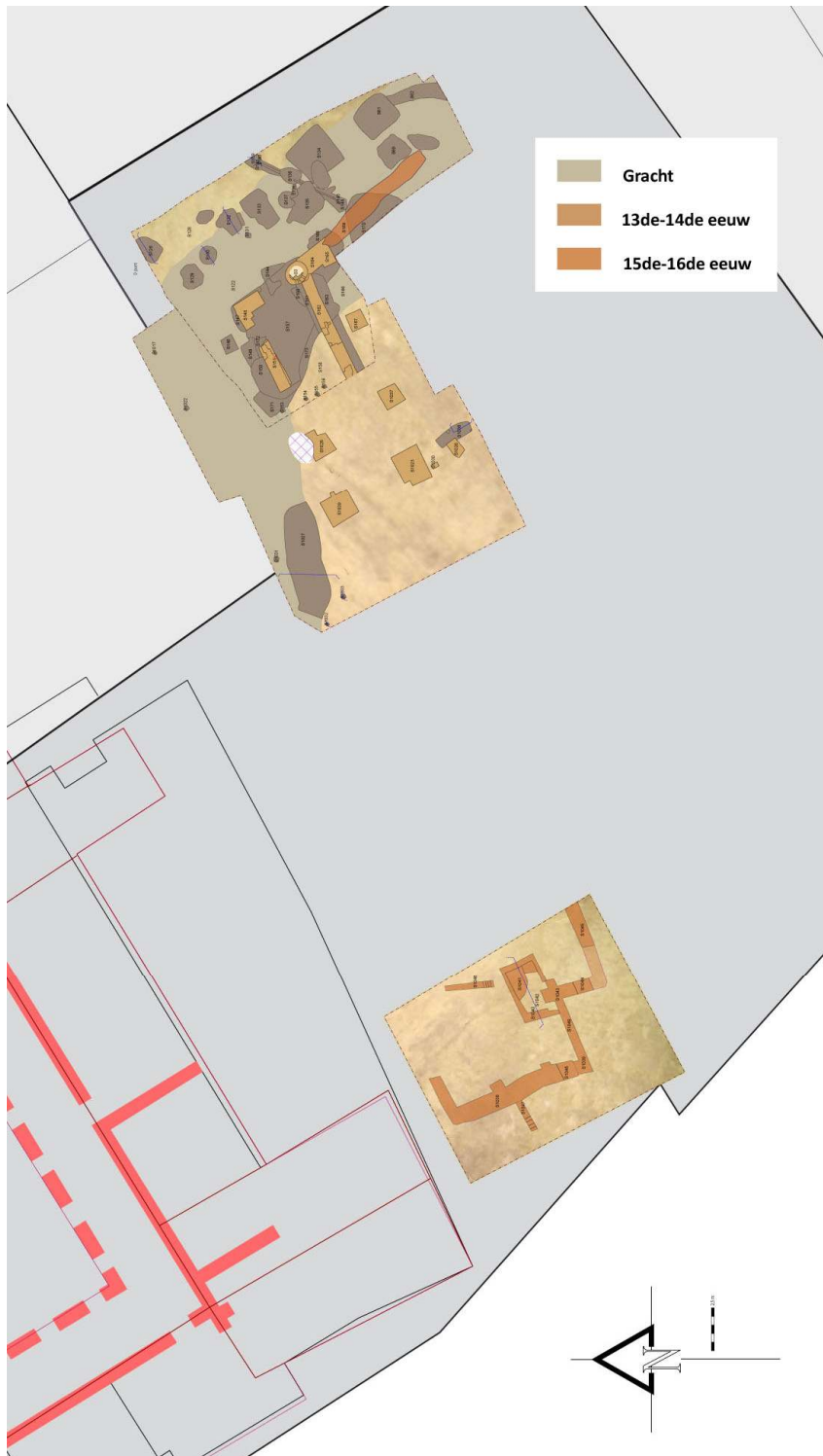
O.A. reeks 207, Staten van goed, 2^e reeks, 8512, Stadsarchief Brugge.

Proosdij Sint- Donaas, 209, f. 43vo – 45ro, Rijksarchief Brugge.

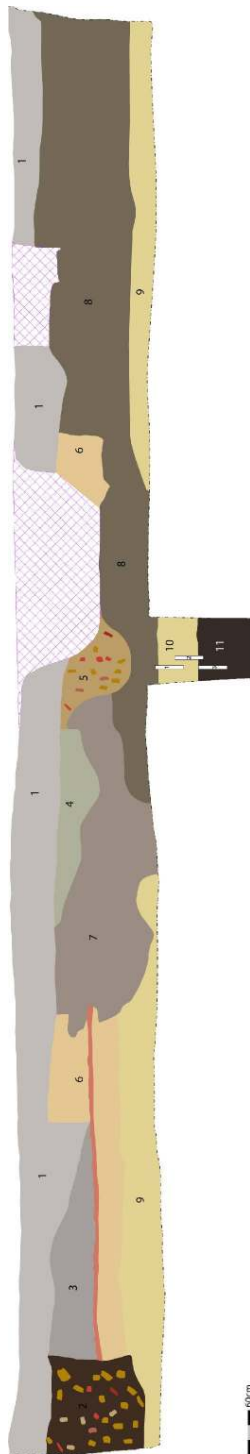
10. Bijlagen

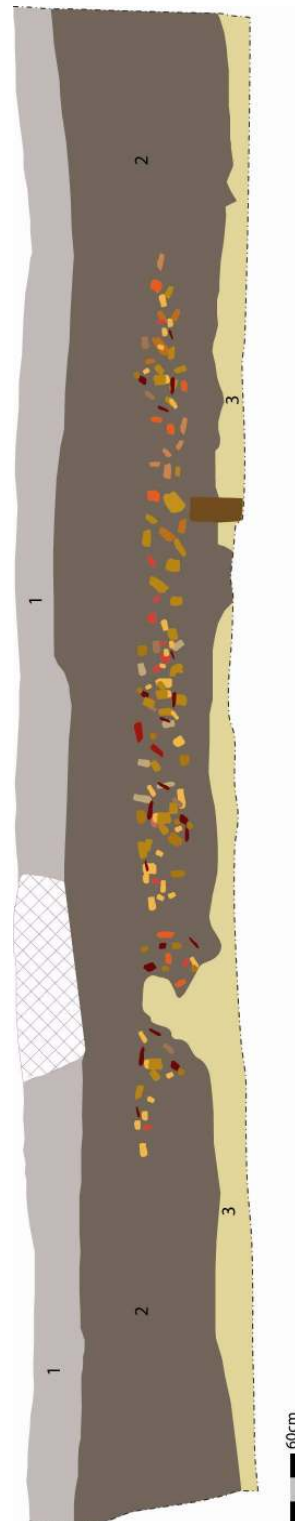
Bijlage 1: Grondplan van de opgraving en de werfbegeleiding en de restanten van het dominicanenklooster

Bijlage 2: Grondplan van de opgraving en de werfbegeleiding

Bijlage 3: Lengteprofiel (1: bruinzwart zand, 2: donkerbruin zand, 3: zand en puin, 4: beige zand en mortel, 5: puin, 6: puinlagen en vloertje, 7: donkerbruin zand en puin, 8: venig pakket, 9: geel en bruin zand, grachtvulling, 10: gelaagd venig zand, zwart veen)

Bijlage 4: Dwarsprofiel (1: recente fundering, 2: donkerbruin zand en puin, 3: geel en bruin zand, grachtvulling)

